

DUURZAAM DENKEN DUURZAAM DOEN

Duurzaam denken, duurzaam doen

Manifest voor kennisinstellingen

[De Jonge Akademie](#) en de [Green Young Academy](#) roepen kennisinstellingen op om vanuit de academische en maatschappelijke verantwoordelijkheid ook planetaire verantwoordelijkheid nemen. Dit vergt moed.

Dit manifest vraagt bestuurders van kennisinstellingen – door ondertekening van dit document – in te stemmen met concrete acties op het gebied van onderwijs, onderzoek, bedrijfsvoering en bestuur. Hierbij moeten duidelijke keuzes worden gemaakt en uitgedragen; niets doen is immers ook een keuze.

Waarom dit manifest, nu?

Het overschrijden van planetaire grenzen vormt een ernstige bedreiging voor menselijk welzijn in een gezonde leefomgeving. Door kortetermijndenken, machtsconcentratie en individualisme is er te weinig maatschappelijke daadkracht voor de grote transities die noodzakelijk zijn om deze uitdagingen het hoofd te bieden.¹

Als kennisinstellingen² hebben wij een unieke maatschappelijke rol én kans om bij te dragen aan een toekomstbestendige en leefbare wereld. Onze autonomie en academische vrijheid brengen verantwoordelijkheid met zich mee. We kunnen vanuit onderwijs, onderzoek, bedrijfsvoering, en bestuur kennis uit verschillende domeinen ontwikkelen, samenbrengen en delen. Maar academische

vrijheid en diversiteit van denken staan in Nederland en internationaal onder druk.³ Desinformatie en politisering van kennis schaden zowel het aanzien van de wetenschap als vrije kennisproductie en -benutting. Ook binnen het kennissysteem zorgen kortetermijndenken, verregaande specialisatie en competitie ervoor dat duurzaamheidstransities onvoldoende of te langzaam van de grond komen.

Met dit manifest laten we zien hoe we als collectief een rechtvaardige transitie naar een duurzame, groene samenleving kunnen versnellen, en hoe kennisinstellingen kunnen bijdragen aan de grote maatschappelijke uitdagingen van deze tijd.

INHOUD

Onderwijs – veranker duurzaamheid in het curriculum	3
Onderzoek – stimuleer maatschappelijk relevante wetenschap	4
Bedrijfsvoering – op weg naar klimaatneutrale kennisinstellingen	5
Bestuur – veranker duurzaamheid in besluitvorming	6

¹ [IPBES Summary for policymakers \(2024\)](#), p. 12.

² Hieronder vallen universiteiten, hogeronderwijsinstellingen en andere publieke onderzoeksinstituten in het gehele Koninkrijk der Nederlanden.

³ [Academische vrijheid in Nederland: reactie op actuele dreigingen – KNAW](#)

Onderwijs – veranker duurzaamheid in het curriculum

Het huidige onderwijs moet jonge mensen beter voorbereiden op het bevorderen van duurzaamheid als individuen, burgers en professionals, in een samenleving waar klimaatverandering en het overschrijden van de planetaire grenzen urgente vraagstukken zijn.

✓ Integreer duurzaamheid in bestaande opleidingen

- Begin binnen een jaar met het toetsen van alle curricula aan het EU GreenComp-framework.⁴ Vul hiaten in zowel de inhoud als eindtermen van opleidingen aan voor 2030.

✓ Stimuleer activerende onderwijsvormen

- Geef docenten de tijd, middelen en waardering om activerend onderwijs te ontwikkelen dat een positieve bijdrage levert aan het verduurzamen van de samenleving.
- Realiseer transdisciplinaire samenwerking met verschillende partijen, zoals de culturele sector en overheden, voor een leven lang leren in en met de maatschappij.

✓ Communiceer actief en transparant over voortgang

- Rapporteer in elk opleidingsjaarverslag over de voortgang van onderwijsvernieuwing en duurzaamheidsbeleid. Stel het delen van ervaringen en verworven kennis centraal om te voorkomen dat het bij papierwerk blijft.
- Communiceer over duurzaamheidscompetenties⁴ naar/met (aankomende) studenten in bijvoorbeeld open dagen en de studiegids.

! Vermijd een eenzijdig perspectief op duurzaamheid in het curriculum

- Voorkom oversimplificatie en eenzijdigheid, zoals een puur technische blik zonder sociale context en vice versa.
- Bied een breed perspectief, waarbij ruimte is voor onder andere systeemkritisch debat en aandacht voor mentale gezondheid.

⁴ of vergelijkbare methode [GreenComp: the European sustainability competence framework](#)

Onderzoek – stimuleer maatschappelijk relevante wetenschap

ONDERZOEK

Om bij te dragen aan de grote duurzaamheidstransities van deze tijd moet onderzoek anders worden ingezet: van competitie en individualisme naar een collectieve aanpak – tussen vakgebieden en tussen instellingen – samen met studenten, alumni, maatschappelijke en creatieve partners.

✓ **Faciliteer onderzoek naar grote transitiepaden**

- Werk per 2030 toe naar een onderzoeksportefeuille die voor ten minste 20%⁵:
 - concreet bijdraagt aan de rechtvaardige transitie naar een duurzame, klimaatneutrale en circulaire samenleving;
 - én werkt met een transdisciplinaire aanpak;
 - én de samenwerking tussen verschillende kennisinstellingen versterkt.

✓ **Bescherm en vergroot denkruimte⁶ voor kritisch onderzoek**

- Zorg voor een evenwichtige verdeling tussen fundamenteel, praktijkgericht en systeemkritisch onderzoek.
- Erken de meerwaarde van transdisciplinair werken en moedig samenwerking tussen studenten, onderzoekers en alumni met maatschappelijke en creatieve partners aan.
- Sta open voor en omarm verschillende soorten kennisproductie. Weeg naast economische ook culturele, maatschappelijke en ecologische waarden mee.
- Maak duurzaamheids-fellowships voor onderzoekers mogelijk.

⚠ **Bouw schadelijke externe samenwerkingen af**

- Toets publiek-private samenwerkingspartners aan de hand van concrete richtlijnen (zoals transparantie en handelen in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs) om greenwashing, belangenverstrengeling of andere schadelijke bijwerkingen te voorkomen.

✓ **Bevorder actieve en effectieve kenniscirculatie**

- Versterk systeemdenken in de wetenschapscommunicatie met politiek, beleid, beroepspraktijk en samenleving.
- Vraag onderzoeksfinanciers om financieringsinstrumenten voor onderzoek en kenniscirculatie uit te breiden op duurzaamheidsthema's.

⁵ waarbij de meetmethode gezamenlijk zal worden vastgesteld door de formele coördinatiegroep.

⁶ *Denkruimte. Een analyse van structurele bedreigingen voor academische vrijheid en integriteit – De Jonge Akademie*

Bedrijfsvoering – op weg naar klimaatneutrale kennisinstellingen

Om op een geloofwaardige wijze onze kerntaken uit te voeren en kracht bij te zetten, moeten ook de interne duurzaamheidsambities worden versneld.

✓ Integreer duurzaamheid in de organisatiestrategie

- Neem duurzaamheid als kernwaarde op in de organisatiestrategie en stel duidelijke doelstellingen en indicatoren vast.

✓ Rapporteer jaarlijks over duurzaamheidsresultaten

- Stel een ESG-rapportage⁷ op conform de CSRD⁸/Handreiking OCW.⁹ Geef deze rapportage evenveel gewicht als de financiële rapportages aan toezichthouders en ministerie.

✓ Stel een ambitieuze roadmap naar een klimaatneutraal 2050 op

- Maak een stappenplan om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn,¹⁰ met een tussendoel van ten minste 60 procent CO₂-reductie in 2030 en 90 procent in 2040, op basis van een volledige CO₂-voetafdruk (scope 1, 2, en 3¹¹).
- Neem duurzaamheidscriteria nadrukkelijk mee bij aanbestedingen en inkoopopdrachten, inclusief financiële producten.

⚠ Wees terughoudend met het compenseren van vermijdbare CO₂-emissies

- Vermijden is beter dan compenseren, en heeft waar mogelijk de voorkeur.
- Rapporteer duidelijk en transparant over CO₂-emissies zonder eventuele offsets.
- Onderbouw doelstellingen met bindend beleid,¹² bijvoorbeeld over duurzaam reizen met de trein in plaats van het vliegtuig.

⁷ Environment, Social, Governance

⁸ [Corporate Sustainability Reporting Directive](#)

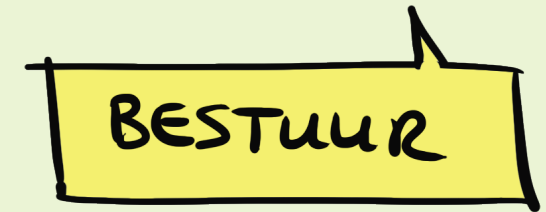
⁹ [Handreiking vrijwillige duurzaamheidsverantwoording: Onderwijs- & kennisinstellingen](#)

¹⁰ [Conform de Nederlandse Klimaatwet](#)

¹¹ [Dertien tinten groen. De klimaatambities van Nederlandse universiteiten](#). De Jonge Akademie, 2025.

¹² [Flying high but flying less](#). De Jonge Akademie, 2020

Bestuur – veranker duurzaamheid in besluitvorming

Duidelijke keuzes met een goede borging op alle bestuurlijke niveaus zijn essentieel om duurzaam te opereren.

✓ Borg duurzaamheid in de organisatie

- Stel op alle bestuurslagen (inclusief Raad van Toezicht en College van Bestuur) een portefeuillehouder ESG aan die ervoor zorgt dat duurzaamheid meegewogen wordt in het besluitvormingsproces.
- Stel een centrale duurzaamheidscoördinatie aan met adequaat budget, mandaat, tijd, training en ondersteuning.¹⁰

⚠ Voorkom kennisverlies

- Stel geen duurzaamheidscoördinatoren in tijdelijke functies aan.
- Waarborg de continuïteit van ESG-posities met een stabiel percentage van het totale FTE.

✓ Veranker duurzaamheid in evaluaties en beloningen

- Vraag duurzaamheid actief uit in vacatures, sollicitaties en jaargesprekken door dit op te nemen in HR-beleid. Hiermee passen we 'Erkennen & Waarderen' concreet toe voor medewerkers die actief bijdragen aan strategische duurzame kernwaarden.

✓ Zorg voor kennisdeling om samen vooruitgang te boeken

- Deel kennis over de implementatie van duurzaamheid in de organisatie met andere kennisinstellingen in een formele coördinatiegroep.

Colofon

Ontwikkeling

- 11 oktober 2024: Sustainability Summit, Erasmus Universiteit
- 24-25 februari 2025: schrijfworkshop, Trippenhuis KNAW
- 4 juli 2025: jubileumsymposium De Jonge Akademie

Schrijfworkshop organisatie: Sanli Faez, Anne Urai, Sascha Jansz

Schrijfworkshop aanwezigen (februari 2025): Marieke Adriaanse, Martijn Bart, Liesbeth Bik, Egid van Bree, Joyce Browne, Heleen de Coninck, Pavel van Deutekom, Christel van Eck, Sanli Faez, Joost Fluitsma, Jeroen Geurts, Anthony Heidweiller, Sascha Jansz, Björk Johannes, Romi de Jong, Rogier Kievit, Derk Loorbach, Aaron Pereira, Geert de Snoo, Ilva Staal, Gerard van den Steenhoven, Esther Turnhout, Anne Urai, Willemijn Vermeer

Schrijfteam: Anne Urai, Sascha Jansz, Sanli Faez, Cees Haringa, Rogier Kievit

Meelezers en feedback: Martijn Bart, Liesbeth Bik, Tim Bleeker, Egid van Bree, Joyce Browne, Christel van Eck, Jeroen Geurts, Stephanie Holst, Bart van den Hurk, Björk Johannes, Romi de Jong, Derk Loorbach, Daphina Misiedjan, Aaron Pereira, Ward Rauws, Ilva Staal, Gerard van den Steenhoven, Esther Turnhout, Willemijn Vermeer en leden van *de Green Young Academy* en *De Jonge Akademie*

Illustraties: Joost Fluitsma

Met dank aan alle deelnemers van de EUR Sustainability Summit (oktober 2024) en iedereen die heeft meegedacht en geschreven.

DOI: <https://doi.org/10.57881/469fd78c-37c7-4e04-be94-874afcf24666>

